અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

હરિયાણા રાજ્ય અને અન્ય

વિરુદ્ધ

કમલ સિંહ સહરવત અને અન્યો વિગેરે

૨૧ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૯

[એમ. જગન્નાધા રાવ અને એમ. શ્રીનિવાસન, ન્યાયમૂર્તિઓ]

નોકરીનો કાયદો :

પગાર ધોરણ—શાળાઓમાં ફરજ બજાવતા શિક્ષકો/માસ્ટર્સ/મિસ્ટ્રેસીસ —અનુસ્નાતક લાયકાત મેળવવી—લેક્ચરર્સની જગ્યા પર ખરેખર નિમણૂક પામ્યા વિના તે જગ્યાને લાગુ પડતા ઉચ્ચ પગાર ધોરણ માટેનો દાવો—તે અંગેની પાત્રતા—ઠેરવેલ કે, લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા ઉચ્ચ પગાર ધોરણોનો દાવો કરવા માટે આપોઆપ હકદાર નથી—રાજ્ય સરકારને કરવામાં આવેલ

વધારાની ચુકવણીઓ વસૂલ કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવેલ—હાઈકોર્ટ સમક્ષ પડતર રહેલ તિરસ્કારની અરજી નામંજૂર કરવામાં આવેલ—પંજાબ એજ્યુકેશનલ સર્વિસ, ક્લાસ ૩, સ્કૂલ કેડર રુલ્સ, ૧૯૫૫—હરિયાણા સ્ટેટ એજ્યુકેશન લેક્ચરર સ્કૂલ કેડર (ગ્રુપ–સી) સર્વિસ રુલ્સ, ૧૯૯૮.

સામાવાળાઓ અપીલકર્તા–રાજ્યની જુદી જુદી શાળાઓમાં શિક્ષકો/માસ્ટર્સ/મિસ્ટ્રેસીસ તરીકે ફરજ બજાવતા હતા. નોકરી દરમિયાન અનુસ્નાતક લાયકાત મેળવવા પર, તેઓએ લેક્ચરર્સની જગ્યા પર ખરેખર નિમણૂક પામ્યા વિના તે જગ્યાને લાગુ પડતા ઉચ્ચ પગાર ધોરણોનો દાવો કરેલ. તેઓએ તારીખ ૨૩.૭.૧૯૫૭ અને ૫.૧.૧૯૬૮ ના સરકારી પત્રો/પરિપત્રો પર આધાર રાખેલ. હાઈકોર્ટ સમક્ષની રિટ પિટિશનમાં પક્ષકારો સંમત થયા હોવાથી કે આ બાબત ભગવાન દત્ત શર્મા* ના કેસમાં હાઈકોર્ટની ફૂલ બેન્ચના ચુકાદાથી સંપૂર્ણપણે આવરી લેવાયેલી હતી, તેથી તે કેસમાં આપવામાં આવેલા સિદ્ધાંત અનુસાર હુકમ પસાર કરવામાં આવેલ. ત્યારબાદ, સામાવાળા નં. ૧ એ લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા પગાર ધોરણોની ચુકવણી ન કરવા બદલ હાઈકોર્ટ સમક્ષ તિરસ્કારની અરજી દાખલ કરેલ. અપીલકર્તાઓએ સદર તિરસ્કારની અરજીનો વિરોધ કરવાને બદલે હાલની અપીલ દાખલ કરેલ. સમાન પરિસ્થિતિ ધરાવતા શિક્ષકો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી કેટલીક રિટ પિટિશનો હાઈકોર્ટ દ્વારા તેમનો દાવો નકારી કાઢીને નામંજૂર કરવામાં આવેલ. તે હુકમો સામે પણ એસ.એલ.પી. દાખલ કરવામાં આવેલ હતી.

અપીલોનો નિકાલ કરતાં, કોર્ટે

ઠેરવ્યું : ૧. અપીલકર્તા રાજ્યમાં જુદી જુદી શાળાઓમાં ફરજ બજાવતા શિક્ષકો/માસ્ટર્સ/મિસ્ટ્રેસીસ લેક્ચરર્સ તરીકે નિમણૂક પામ્યા વિના અનુસ્નાતક લાયકાત મેળવવા પર લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા ઉચ્ચ પગાર ધોરણોનો દાવો કરવા માટે આપોઆપ હકદાર બનતા નથી. [૮૫–ઈ]

ગુરપાલ તુલી અને અન્યો વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય અને અન્યો, ***[૧૯૮૪] સપ્લિ. એસ.સી.સી. ૭૧૬;*** *બૈજ નાથ અને અન્યો વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય,* ***[૧૯૭૬] ૮ એસ.સી.સી. ૫૧૬;*** *વઝીર સિંહ જેબીટી ટીચર અને અન્યો વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય તેના સચિવ, શિક્ષણ વિભાગ મારફતે અને અન્યો,* ***[૧૯૯૫] સપ્લિ. ૩ એસ.સી.સી. ૬૯૭*** *અને હરિયાણા રાજ્ય અને અન્ય વિરુદ્ધ રવિ બાલા અને અન્યો,* ***[૧૯૯૭] ૧ એસ.સી.સી. ૨૬૭,*** *પર આધાર રાખવામાં આવેલ.*

પંજાબ રાજ્ય અને અન્ય વિરુદ્ધ કિરપાલ સિંહ ભાટિયા અને અન્યો, [૧૯૭૫] ૪ એસ.સી.સી. ૭૪૦; નો સંદર્ભ લેવામાં આવેલ.

પંજાબ હાયર ક્વોલિફાઇડ ટીચર યુનિયન અને અન્યો વિગેરે વિગેરે વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય અને અન્યો વિગેરે વિગેરે, [૧૯૮૮] ૨ એસ.સી.સી. ૪૦૭; ચમન લાલ અને અન્યો વિગેરે વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય વિગેરે, [૧૯૮૭] ૨ એસ.સી.સી. ૧૧૩; ભગવાન દત્ત શર્મા વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય,

આઇ.એલ.આર. (૧૯૮૮) ૨ પંજાબ અને હરિયાણા પૃષ્ઠ ૨૪૬; ને અલગ પાડવામાં આવેલ.

૨. રાજ્યના પુનર્ગઠન પહેલાં, પંજાબ રાજ્યમાં શાળાના શિક્ષકો પંજાબ એજ્યુકેશનલ સર્વિસ, ક્લાસ ૩, સ્કૂલ કેડર રુલ્સ, ૧૯૫૫ દ્વારા શાસિત હતા. જગ્યાઓના હોદ્દા દર્શાવતા સદર રુલના એપેન્ડિક્સ 'એ' માં લેક્ચરર્સ તરીકે નિર્દિષ્ટ કોઈ પણ જગ્યાનો ઉલ્લેખ ન હતો. લેક્ચરર્સની જગ્યા સમગ્ર સમય દરમિયાન જુદા જ નિયમોના સમૂહ દ્વારા શાસિત રહી છે અને ૧૯૫૫ના સદર રુલ્સ અથવા તેમાં થયેલા સુધારાઓ દ્વારા ક્યારેય શાસિત રહી નથી. પગાર સુધારણા અંગે સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા તારીખ ૨૩.૭.૧૯૫૭ ના પત્રમાં, લેક્ચરરની જગ્યાનો કોઈ ઉલ્લેખ નથી કારણ કે તે સમયે સ્કૂલ કેડરમાં આવી કોઈ જગ્યા ન હતી. પુનર્ગઠન પછી, અપીલકર્તા રાજ્યએ "કોઠારી પંચ" ની ભલામણોનો સ્વીકાર કરીને, તેના તારીખ ૫.૧.૧૯૬૮ ના પત્ર વડે શિક્ષકોના પગાર ધોરણો સુધાર્યા હતા. સદર પત્રમાં એવું દર્શાવતું કંઈ જ નથી કે લેક્ચરર્સની જગ્યાનો ૧૯૫૫ના સદર રુલ્સના એપેન્ડિક્સ 'એ' માં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો. સદર પત્રમાં એવું દર્શાવતું કંઈ જ નથી કે શિક્ષકો આપોઆપ લેક્ચરર્સ બનવા માટે હકદાર હતા અથવા લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર હતા. આમ, ૧૯૫૫થી અમલમાં રહેલા અને વખતોવખત સુધારાઓ પામેલા એજ્યુકેશનલ સર્વિસ રુલ્સ અને ત્યારબાદના સરકારી નીતિવિષયક પત્રો અને પરિપત્રોનું અવલોકન દર્શાવે છે કે શિક્ષકો

લેક્ચરર્સની જગ્યાને લાગુ પડતા ઉચ્ચ પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર નથી. [૭૩–એફ; ૭૪–જી; ૭૬–જી; ૭૭–બી–સી; ૭૮–ઈ]

૩. ભગવાન દત્ત શર્મા* ના કેસમાં કૂલ બેન્ચને એ પ્રશ્ન પર વિચારણા કરવાનો કોઈ પ્રસંગ ઉપસ્થિત થયો ન હતો કે શું શિક્ષકો અનુસ્નાતક લાયકાત મેળવવા પર આપોઆપ લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર બનશે. કલ્પનાના કોઈ પણ વિસ્તારથી એવી દલીલ કરી શકાય નહીં કે કૂલ બેન્ચના ચુકાદાનો સિદ્ધાંત એ હતો કે જેમણે અનુસ્નાતક લાયકાત મેળવી હતી તેઓ આપોઆપ લેક્ચરર્સના પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર હતા. [૮૬–સી]

*ભગવાન દત્ત શર્મા વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય, આઇ.એલ.આર. (૧૯૮૮) ૨ પંજાબ અને હરિયાણા પૃષ્ઠ ૨૪૬; ને અલગ પાડવામાં આવેલ.

૪. હાઇકોર્ટ સમક્ષની તિરસ્કારની અરજી દેખીતી રીતે જ કોઈ પણ ગુણદોષ વિનાની હતી અને હાઇકોર્ટ માટે સદર તિરસ્કારની અરજી પર નોટિસ કાઢવાનું કોઈ વાજબી કારણ ન હતું. અપીલ ૧૯૯૦થી પડતર હોવાથી, બાબતનો ટેકનિકલ દ્રષ્ટિકોણ અપનાવીને અપીલકર્તાઓને હાઇકોર્ટ સમક્ષ હાજર થવાનો અને તિરસ્કારની કાર્યવાહીનો વિરોધ કરવાનો નિર્દેશ આપવાથી કોઈ હેતુ સરી શકશે નહીં. આમ, હાઇકોર્ટ સમક્ષ પડતર રહેલ તિરસ્કારની અરજી નામંજૂર કરવામાં આવે છે. [૮૬–જી–એચ; ૮૭–એ; એચ]

૫. રાજ્ય સરકાર સામાવાળા નં. ૧ અને એવી અન્ય વ્યક્તિઓ પાસેથી વસૂલાત કરવા હકદાર છે જેમને લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા ઉચ્ચ પગાર ધોરણો ચૂકવવામાં આવ્યા હતા જેના માટે તેઓ હકદાર ન હતા. [૮૭–એફ–જી]

સિવિલ એપેલેટ જ્યુરિસ્ડિક્શન : સિવિલ અપીલ નં. ૪૩૦૪/૧૯૯૦.

સાથે

એસ.એલ.પી. (સી) નં. ૧૦૦૮૦/૯૫, ૧૦૦૮–૧૧/૯૮, ૯૪૪–૯૫૧/૯૮, ૧૦૦૦/૯૮, ૧૦૦૨/૯૮, ૧૦૦૫–૦૬/૯૮, ૧૦૦૩–૦૪/૯૮ અને સી.એ. નં. ૨૧૦૪/૯૮.

સી.ડબલ્યુ.પી. નં. ૭૧૨૨/૧૯૮૮ માં પંજાબ અને હરિયાણા હાઇકોર્ટના તારીખ ૩.૧૨.૮૮ ના ચુકાદા અને હુકમ પરથી.

હાજર રહેલા પક્ષકારો તરફે એમ.એલ. વર્મા, જસબીર મલિક, મહાબીર સિંહ, સુશ્રી શુભ્રા કપૂર, સંજય કપૂર, પંકજ કાલરા, સુશ્રી મધુ તેવતિયા, રણબીર યાદવ, પ્રેમ મલ્હોત્રા, ટી.સી. શર્મા, અજય શર્મા, સુશ્રી નીલમ શર્મા, સુશ્રી કે. શારદા દેવી અને સી.એસ. આશરી.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ શ્રીનિવાસન દ્વારા આપવામાં આવેલ.

૧. હકીકતલક્ષી પૃષ્ઠભૂમિ

આ જૂથમાં સૌથી પહેલી અપીલ હરિયાણા રાજ્ય અને ડાયરેક્ટર ઓફ પબ્લિક ઇન્સ્ટ્રક્શન્સ, હરિયાણા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ હતી. આ કોર્ટમાં આ અપીલ કંઈક અંશે વિચિત્ર સંજોગોમાં દાખલ કરવામાં આવી હતી. હાઈકોર્ટનો જે હુકમ સામે અપીલ દાખલ કરવામાં આવી હતી તે હુકમ હાઈકોર્ટના સિંગલ જજ દ્વારા ૩ ડિસેમ્બર, ૧૯૮૮ ના રોજ સી.ડબલ્યુ.પી. ૭૧૨૨/૮૮ માં બંને પક્ષોના કાઉન્સેલની સંમતિના આધારે પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. સદર હુકમ નીચેના શબ્દોમાં હતો :

> "પક્ષકારોના કાઉન્સેલ સંમત થાય છે કે આ પિટિશન ભગવાન દત્ત શર્મા અને અન્યો વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય અને અન્ય, આઈ.એલ.આર. (૧૯૮૮) ગ્રંથ ૨ પંજાબ ૨૪૬ તરીકે રિપોર્ટ થયેલા આ કોર્ટના ફૂલ બેન્ચના ચુકાદાથી સંપૂર્ણપણે આવરી લેવાયેલી છે. તે કેસમાં આપવામાં આવેલા સિદ્ધાંત અનુસાર હુકમ કરવામાં આવે છે."

૨. સદર રિટ પિટિશન અપીલના સામાવાળાઓ દ્વારા હાઈકોર્ટમાં દાખલ કરવામાં આવી હતી. તેઓ હરિયાણાની જુદી જુદી શાળાઓમાં શિક્ષકો/માસ્ટર્સ/મિસ્ટ્રેસીસ તરીકે ફરજ બજાવતા હતા. તેઓએ નોકરી દરમિયાન અનુસ્નાતક લાયકાત મેળવી હતી. તેમના દ્વારા રિટ પિટિશનમાં સુસંગત વિગતો આપવામાં આવી હતી. તેમના જણાવ્યા અનુસાર, અગાઉના પંજાબ રાજ્યએ ૨૩ જુલાઈ, ૧૯૫૭ ના રોજ એક પરિપત્ર બહાર પાડીને ૧ મે, ૧૯૫૭ થી અમલમાં આવે તે રીતે શિક્ષકોના પગાર ધોરણોમાં વધારો કર્યો હતો

અને એવું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું કે શિક્ષકો તેઓ જે જગ્યા ધરાવતા હોય તે ધ્યાનમાં લીધા વિના તેઓ જે લાયકાત ધરાવતા હોય તે અનુસાર પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર રહેશે. તેમનો એવો કેસ હતો કે પંજાબ સરકારના આ નીતિવિષયક નિર્ણયને હરિયાણા સરકારની રચના થયા બાદ તેના દ્વારા અપનાવવામાં આવ્યો હતો. હરિયાણા સરકારે ૧૯૬૮માં સરકારી શાળાઓમાં ફરજ બજાવતા શિક્ષકોના પગાર ધોરણોમાં વધુ સુધારણા કરવાનો નિર્દેશ આપતો હુકમ બહાર પાડ્યો હતો. રિટ પિટિશનરો દ્વારા કોઠારી પંચના અહેવાલમાં સમાવિષ્ટ ભલામણો પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો જેનો સરકાર દ્વારા સ્વીકાર કરવામાં આવ્યો છે. રિટ પિટિશનરોએ ચમન લાલ અને અન્યો વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય, [૧૯૮૭] ૩ એસ.સી.સી. ૧૧૩ માં આ કોર્ટના ચુકાદાનો સંદર્ભ લીધો હતો અને જણાવ્યું હતું કે તેઓ અનુસ્નાતક બન્યા હોવાથી તેમની લાયકાતના આધારે લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા ઉચ્ચ પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર હતા. રિટ પિટિશનમાં અરજ એવી હતી કે તેમાંના સામાવાળાઓને ઉચ્ચ લાયકાતના આધારે અને ચમન લાલના કેસમાં આ કોર્ટના ચુકાદાને ધ્યાનમાં રાખીને રિટ પિટિશનના એનેક્ષર પી–૧ અને પી–૨ અનુસાર પિટિશનરોને ઉચ્ચ પગાર ધોરણો મંજૂર કરવા અને આનુષંગિક લાભો એટલે કે પગાર નિર્ધારણ, ચઢત રકમ વિગેરે ૧૨% વ્યાજ સહિત છૂટા કરવા માટે નિર્દેશ આપતી પરમાદેશની રિટ કાઢવામાં આવે.

૩. અપીલના અપીલકર્તાઓ દ્વારા રિટ પિટિશનનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો. જ્યારે તેને સુનાવણી માટે હાથ ધરવામાં આવી, ત્યારે બંને પક્ષોના

કાઉન્સેલ સંમત થયા હતા કે આ બાબત ભગવાન દત્ત શર્માના કેસ આઇ.એલ.આર. ૧૯૮૮ ગ્રંથ ૨ પંજાબ ૨૪૮ માં હાઇકોર્ટની ફૂલ બેન્ચના ચુકાદાથી આવરી લેવાયેલી હતી. તેથી હાઇકોર્ટે ઉપર જણાવ્યા મુજબનો હુકમ પસાર કર્યો હતો.

૪. ત્યારબાદ રિટ પિટિશનના પ્રથમ પિટિશનરે રિટ પિટિશનરોને લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા પગાર ધોરણ મુજબ ચુકવણી ન કરવા બદલ અપીલના અપીલકર્તાઓને સજા કરવા માટે તિરસ્કારની અરજી દાખલ કરી હતી. હાઇકોર્ટે તિરસ્કારની અરજી પર નોટિસ કાઢી હતી. આવી નોટિસ મળતાં, સરકાર અને ડાયરેક્ટર ઓફ પબ્લિક ઇન્સ્ટ્રક્શન્સે તેને રજૂ કરવામાં થયેલા વિલંબને માફ કરવા માટેની અરજીની સાથે આ કોર્ટમાં સ્પેશિયલ લીવ માટેની પિટિશન દાખલ કરવાનું યોગ્ય માન્યું હતું. દેખીતી રીતે, સરકારે એવું માની લીધું હતું કે હાઇકોર્ટે તિરસ્કારની કાર્યવાહીમાં નોટિસ કાઢી હોવાથી, તે કાર્યવાહીમાં તેની વિરુદ્ધ હુકમો પસાર કરવામાં આવશે અને તેનો વિરોધ કરવાને બદલે, સરકારે આ કોર્ટમાં સ્પેશિયલ લીવ માટેની પિટિશન રજૂ કરી હતી. તારીખ ૧૭ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૦ ના હુકમ દ્વારા વિલંબ માફ કરવામાં આવ્યો હતો અને લીવ મંજૂર કરવામાં આવી હતી. મનાઈહુકમ માટેની અરજીમાં, આ કોર્ટે નીચે મુજબનો હુકમ પસાર કર્યો હતો :

> "બંને કાઉન્સેલને સાંભળ્યા બાદ, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે જ્યાં સુધી આ પિટિશનનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી હાઇકોર્ટના હુકમો સામે કોઈ

મનાઈહુકમ હોવો જોઈએ નહીં. જોકે, જો રાજ્ય અંતે સફળ થાય, તો તે યોગ્ય દાદ મેળવવા હકદાર રહેશે."

૫. જોકે, આ કોર્ટે મનાઈહુકમ આપવાનો ઇનકાર કર્યો હતો, તેમ છતાં બંને પક્ષોના કાઉન્સેલ દ્વારા અમારી સમક્ષ એ સ્વીકારવામાં આવેલ છે કે તિરસ્કારની અરજીમાંના પિટિશનર જ એકમાત્ર એવી વ્યક્તિ છે જેમને લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા પગાર ધોરણ મુજબ ઉચ્ચ પગાર ચૂકવવામાં આવી રહ્યો હતો અને અન્ય તમામ વ્યક્તિઓને, લેક્ચરર્સ નહીં પરંતુ માસ્ટર્સને લાગુ પડતા પગાર ધોરણ મુજબ જ પગાર ચૂકવવામાં આવ્યો હતો.

૬. અપીલમાં સરકારની રજૂઆત એવી છે કે હાઇકોર્ટ સમક્ષ, કાઉન્સેલે માત્ર એટલું જ સ્વીકાર્યું હતું કે આ બાબત ભગવાન દત્ત શર્માના કેસમાં હાઇકોર્ટની ફૂલ બેન્ચના ચુકાદાથી શાસિત હતી અને સદર ચુકાદામાં એવું ઠેરવવામાં આવ્યું ન હતું કે શિક્ષકો લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા પગાર ધોરણો મુજબ ઉચ્ચ પગાર મેળવવા હકદાર હતા. વિદ્વાન કાઉન્સેલે રજૂઆત કરી હતી કે સદર ચુકાદામાં માત્ર એટલું જ નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું કે ફૂલ બેન્ચ સમક્ષના કેસમાં પિટિશનરો જે તારીખે તેમણે ઉચ્ચ લાયકાત મેળવી તે તારીખથી માસ્ટર્સનો પગાર મેળવવા હકદાર હતા. વિદ્વાન કાઉન્સેલના જણાવ્યા અનુસાર, ફૂલ બેન્ચના ચુકાદાનો ક્યારેય એવો અર્થ કરી શકાય નહીં કે તેમાં એવું ઠેરવવામાં આવ્યું છે કે જે શિક્ષકોએ અનુસ્નાતક લાયકાત મેળવી હતી તેઓ લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર હતા.

૭. તેનાથી વિપરીત, રિટ પિટિશનરો/અપીલના સામાવાળાઓ તરફે હાજર રહેલા વિદ્વાન કાઉન્સેલે રજૂઆત કરી હતી કે હાઇકોર્ટના હુકમના છેલ્લા વાક્યથી એ સ્પષ્ટ થતું હતું કે રિટ પિટિશનમાંનો હુકમ ભગવાન દત્ત શર્માના કેસમાં આપવામાં આવેલા સિદ્ધાંત અનુસાર હતો. રિટ પિટિશનરો તરફેના વિદ્વાન કાઉન્સેલના જણાવ્યા અનુસાર, ભગવાન દત્ત શર્માના કેસમાં સિદ્ધાંત એ હતો કે શિક્ષકોનો પગાર તેમની લાયકાત સાથે જોડાયેલો હતો. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કોઠારી પંચના અહેવાલમાં ભલામણ કરાયા મુજબ પગારને લાયકાત સાથે જોડવાનો સિદ્ધાંત સરકાર દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો અને તારીખ ૫ જાન્યુઆરી, ૧૯૬૮ ના પરિપત્રમાં તેનો અમલ કરવામાં આવ્યો હતો. તેથી, તેમના મતે, રિટ પિટિશનરો લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા ઉચ્ચ પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર હતા કારણ કે તેમણે અનુસ્નાતક લાયકાત મેળવી હતી જે લેક્ચરર્સ માટે નિર્ધારિત કરેલી લાયકાત હતી.

૮. બંને પક્ષોના કાઉન્સેલ દ્વારા વખતોવખત બહાર પાડવામાં આવેલા સરકારી પરિપત્રો તેમજ ૧૯૫૭માં શિક્ષણ સેવાનું નિયમન કરતા નિયમો તરફ અમારું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું. બંને પક્ષોના કાઉન્સેલે સરકારી પરિપત્રો અને નિયમોની વિચારણા કરતા આ કોર્ટના વિવિધ ચુકાદાઓનો વિગતવાર સંદર્ભ લીધો હતો.

૯. સીડબલ્યુપી ૭૧૨૨/૧૯૮૮ ના ચુકાદા પછી, હાઇકોર્ટને સમાન પરિસ્થિતિ ધરાવતા શિક્ષકો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અન્ય કેટલીક રિટ

પિટિશનોમાં સમાન પ્રશ્ન પર વિચારણા કરવાનો પ્રસંગ ઉપસ્થિત થયો હતો. સીડબલ્યુપી ૭૭૦/૧૯૮૯ માં, બચન લાલ લાહોરી વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્યમાં તારીખ ૫ જૂન, ૧૯૯૦ ના વિગતવાર ચુકાદા દ્વારા, હાઈકોર્ટે શિક્ષકોના એ દાવાને નકારી કાઢ્યો હતો કે તેઓ લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર હતા. તે ચુકાદો કેસોના એક જૂથમાં આપવામાં આવ્યો હતો અને તે જૂથમાં રહેલી સીડબલ્યુપી ૩૭૪/૧૯૮૯ અને ૧૦૩૯/૧૯૮૯ ના હુકમ સામે એસ.એલ.પી. ૧૦૦૫–૦૬/૧૯૯૮ દાખલ કરવામાં આવેલ છે. એવું જણાય છે કે બચન લાલના કેસમાં હાઈકોર્ટના ચુકાદા સામે કોઈ અપીલ દાખલ કરવામાં આવી નથી.

૧૦. સીડબલ્યુપી ૬૦૪૫/૧૯૮૯ માં, હાઈકોર્ટે બચન લાલના કેસના ચુકાદાને અનુસરીને ૧૧/૭/૯૧ ના રોજ હુકમ પસાર કર્યો હતો અને રિટ પિટિશન નામંજૂર કરી હતી જેની સામે એસ.એલ.પી. ૧૦૦૨/૧૯૯૮ દાખલ કરવામાં આવેલ છે. સીડબલ્યુપી ૧૧૧૯/૧૯૮૯ અને ૧૧૩૯૪/૧૯૮૮ માં તારીખ ૧૫ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૩ ના સમાન ચુકાદા સામે, એસ.એલ.પી. નં. ૧૦૦૮૦/૧૯૯૫ અને ૧૦૦૦/૧૯૯૮ દાખલ કરવામાં આવેલ છે.

૧૧. ૨.૮.૧૯૯૫ ના રોજ, હાઈકોર્ટે સીડબલ્યુપી ૬૪૭૮/૧૯૯૫ (તિલક રાજ ગુપ્તા અને અન્યો વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય) માં બચન લાલના કેસના હુકમનું પુનરુચ્ચારણ કરતો વિગતવાર હુકમ પસાર કર્યો હતો. સદર ચુકાદા અને સીડબલ્યુપી ૬૪૭૭/૧૯૯૫ ના ચુકાદા સામે એસ.એલ.પી.

૧૦૦૩–૦૪/૧૯૯૮ દાખલ કરવામાં આવેલ છે. તિલક રાજ ગુપ્તાના કેસના ચુકાદાને અનુસરીને સીડબલ્યુપી ૧૭૧૯૨/૧૯૯૬ માં ૧૩ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૯૭ ના રોજ બીજો એક ચુકાદો આપવામાં આવ્યો હતો. તેની સામે, સિવિલ અપીલ નં. ૨૧૦૪/૧૯૯૮ દાખલ કરવામાં આવેલ છે.

૧૨. જેમ સીડબલ્યુપી ૭૧૨૨/૧૯૮૮ માં પ્રથમ પિટિશનરે સરકાર અને અધિકારીઓને તિરસ્કાર બદલ સજા કરવા માટે પિટિશન દાખલ કરી હતી, તેમ અન્ય કેટલાક શિક્ષકોએ પણ સરકાર અને અધિકારીઓને તિરસ્કાર બદલ સજા કરવા માટે અરજીઓ દાખલ કરી હતી. કેટલાક શિક્ષકોએ રિટ પિટિશનોમાંના હુકમોની બજવણી માટે કાર્યવાહી દાખલ કરી હતી. તિરસ્કારની કાર્યવાહીને પણ બજવણીની કાર્યવાહી તરીકે ગણવામાં આવી હતી. આવી તમામ કાર્યવાહીઓ તારીખ ૨૧ મે, ૧૯૯૭ ના હુકમો દ્વારા નામંજૂર કરવામાં આવી હતી. સદર હુકમો સામે, નારાજ થયેલા શિક્ષકોએ એસ.એલ.પી. નં. ૯૪૪–૫૧/૧૯૯૮ અને એસ.એલ.પી. નં. ૧૦૦૮–૧૦૧૧/૧૯૯૮ દાખલ કરેલ છે. આ તમામ કાર્યવાહીઓમાં સંકળાયેલો પ્રશ્ન સમાન હોવાથી, તેમની એકસાથે સુનાવણી કરવામાં આવી હતી.

૨ સામાન્ય પ્રશ્ન

૧૩. આ તમામ બાબતોમાં નિર્ણય માટે ઉપસ્થિત થતો સામાન્ય પ્રશ્ન એ છે કે શું હરિયાણા રાજ્યમાં જુદી જુદી શાળાઓમાં ફરજ બજાવતા શિક્ષકો/માસ્ટર્સ/મિસ્ટ્રેસીસ "લેક્ચરર" ની જગ્યા માટે નિર્ધારિત કરેલી

શૈક્ષણિક લાયકાત (પોસ્ટ ગ્રેજ્યુએશન) મેળવ્યાની તારીખથી અને તે તારીખ પર લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા ઉચ્ચ પગાર ધોરણો મેળવવા આપોઆપ હકદાર બને છે. કેટલાક શિક્ષકો હરિયાણા રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ સિવિલ અપીલ નં. ૪૩૦૪/૯૮ માં સામાવાળાઓ છે જ્યારે શિક્ષકોના કેટલાક જૂથો ઉપર ઉલ્લેખિત એસ.એલ.પી.માં પિટિશનરો છે અને સિવિલ અપીલ નં. ૨૧૦૪/૯૮ માં અપીલકર્તાઓ છે. ઉપસ્થિત કરવામાં આવેલા પ્રશ્નનો જવાબ આપવા માટે પ્રથમ તબક્કે આપણે સુસંગત નિયમો અને પરિપત્રો ધ્યાનમાં લઈએ તે વધુ યોગ્ય રહેશે.

૩ સર્વિસ રુલ્સ, સરકારી પરિપત્રો અને નીતિવિષયક પત્રો

૧૪. ૧૯૬૬માં હરિયાણા રાજ્યની રચના પહેલાં, પંજાબમાં શાળાઓમાં શિક્ષકોની સ્થિતિ પંજાબ એજ્યુકેશનલ સર્વિસ, ક્લાસ ૩, સ્કૂલ કેડર રુલ્સ, ૧૯૫૫ દ્વારા શાસિત હતી. તે પંજાબના રાજ્યપાલ દ્વારા ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦૯ હેઠળ ઘડવામાં આવ્યા હતા. 'સર્વિસ' એ શબ્દપ્રયોગની વ્યાખ્યા પંજાબ એજ્યુકેશનલ સર્વિસ, ક્લાસ ૩ – સ્કૂલ કેડર તરીકે કરવામાં આવી હતી. રુલ ૧૦ માં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે સેવાના સભ્યો સરકાર દ્વારા વખતોવખત અધિકૃત કરવામાં આવે તેવા પગાર ધોરણો અને દરેક જગ્યા સામે એપેન્ડિક્સ "એ" માં નિર્દિષ્ટ કરાયા મુજબ તે સમયે અમલમાં રહેલા પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર રહેશે. એપેન્ડિક્સ "એ" માં મંજૂર થયેલી જગ્યાઓની સંખ્યા (કાયમી અને હંગામી), પગાર ધોરણ અને જગ્યાઓના હોદ્દા દર્શાવવામાં

આવ્યા હતા. જગ્યાનો હોદ્દો દર્શાવતી કોલમમાં પુરુષ શાખામાં માત્ર હેડ–માસ્ટર્સ, માસ્ટર્સ, સાયન્સ માસ્ટર્સ, એગ્રીકલ્ચરલ માસ્ટર્સ, ભાષા શિક્ષકો, આર્ટ એન્ડ ક્રાફ્ટ શિક્ષકોનો અને તે જ રીતે મહિલા શાખામાં હેડ મિસ્ટ્રેસ, મિસ્ટ્રેસીસ, ભાષા શિક્ષકો વિગેરેનો જ ઉલ્લેખ હતો. નોંધવાની બાબત એ છે કે એપેન્ડિક્સ "એ" માં લેક્ચરર તરીકે નિર્દિષ્ટ કોઈ પણ જગ્યાનો ઉલ્લેખ ન હતો.

૧૫. એ બાબતે કોઈ વિવાદ નથી કે ૧૯૬૩–૬૪માં પ્રથમ વખત, જ્યારે હાયર સેકન્ડરી શાળાઓની સ્થાપના કરવામાં આવી ત્યારે સ્કૂલ કેડરમાં લેક્ચરર્સની જગ્યાઓ ઊભી કરવામાં આવી હતી. તે પહેલાં, માત્ર ત્રણ પ્રકારની શાળાઓ હતી, એટલે કે, ધોરણ ૪ સુધીની પ્રાથમિક, ધોરણ ૮ સુધીની મિડલ અને ધોરણ ૧૦ સુધીની હાઈસ્કૂલ. જ્યારે ધોરણ ૧૧ સુધીની હાયર સેકન્ડરી શાળાઓની શ્રેણી દાખલ કરવામાં આવી, ત્યારે લેક્ચરર્સની જગ્યાઓ પણ ઊભી કરવામાં આવી હતી. લેક્ચરર્સની જગ્યાઓ માટેના પગાર ધોરણો અને તે માટે નિર્ધારિત લાયકાતો કારોબારી સૂચનાઓ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવી હતી કારણ કે તે ઉપર ઉલ્લેખિત પંજાબ એજ્યુકેશનલ સર્વિસ રુલ્સ દ્વારા શાસિત ન હતી. ૧.૨.૧૯૮૩ સુધી લેક્ચરર્સ માટે બે પગાર ધોરણો હતા – એક નીચું પગાર ધોરણ જેઓ એમ.એ./એમ.એસસી. ત્રીજા વર્ગમાં પાસ થયા હતા તેમના માટે અને બીજું ઉચ્ચ પગાર ધોરણ જેઓ એમ.એ./એમ.એસસી. પ્રથમ અને દ્વિતીય વર્ગમાં પાસ થયા હતા તેમના માટે. આ બે પગાર ધોરણો પાછળથી ૧.૨.૧૯૮૩ થી સુધારવામાં આવ્યા હતા જ્યારે એવું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું કે માત્ર પ્રથમ અથવા દ્વિતીય વર્ગમાં એમ.એ./એમ.એસસી./એમ.કોમ. ધરાવતી

વ્યક્તિઓની જ લેક્ચરર્સ તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવશે. ૧૯.૩.૧૯૮૫ થી અમલમાં આવે તે રીતે વધુમાં એવું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું કે એમ.એ./એમ.એસસી./એમ.કોમ. માં ઓછામાં ઓછા ૫૦% ગુણ ધરાવતી વ્યક્તિઓની જ લેક્ચરર્સ તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવશે. તે હરિયાણાના માધ્યમિક શિક્ષણ નિયામક દ્વારા રાજ્યના તમામ સબ–ડિવિઝનોને મોકલવામાં આવેલા તારીખ ૧.૫.૮૫ ના પત્ર નં. ૧૫/૩૮–૦૫–ઈ–૪૩ ની નકલ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે (જુઓ સી.એ. ૪૩૦૪/૯૦ માં ગ્રંથ ૨ માં પૃષ્ઠ ૬૯). ત્યારબાદ, ૧૯૯૮માં હરિયાણાના રાજ્યપાલે હરિયાણા સ્ટેટ સ્કૂલ એજ્યુકેશન લેક્ચરર્સ સ્કૂલ કેડરમાં નિમણૂક પામેલી વ્યક્તિઓની ભરતી અને નોકરીની શરતોનું નિયમન કરતા "હરિયાણા સ્ટેટ એજ્યુકેશન લેક્ચરર સ્કૂલ કેડર (ગ્રુપ–સી) સર્વિસ રુલ્સ ૧૯૯૮" તરીકે ઓળખાતા નિયમો બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦૯ હેઠળ ઘડ્યા હતા. આમ એ જણાય છે કે લેક્ચરરની જગ્યા ક્યારેય પંજાબ એજ્યુકેશનલ સર્વિસ ક્લાસ ૩ સ્કૂલ કેડર રુલ્સ દ્વારા શાસિત ન હતી અને તે હંમેશા નિયમોના અલગ સમૂહ દ્વારા શાસિત હતી. અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, પંજાબ એજ્યુકેશનલ સર્વિસ ક્લાસ ૩ સ્કૂલ કેડર રુલ્સના એપેન્ડિક્સ "એ" માં કોઈ પણ સમયે લેક્ચરરની જગ્યાનો સમાવેશ થતો ન હતો.

૧૬. રાજ્યના પુનર્ગઠન પહેલાં પંજાબ સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા તારીખ ૨૩.૭.૧૯૫૭ ના પત્ર પર શિક્ષકો દ્વારા પ્રબળ આધાર રાખવામાં આવેલ છે. તે પત્ર ગૌણ સેવાઓના પગાર ધોરણોની સુધારણા તપાસવા અને બિન–રાજપત્રિત સરકારી કર્મચારીઓના અમુક વર્ગોના પગાર

ધોરણોની ટુકડે–ટુકડે થયેલી સુધારણાના કારણે સર્જાયેલી વિસંગતતાઓ દૂર કરવા માટે નિમાયેલી પગાર સુધારણા સમિતિ દ્વારા કરવામાં આવેલી ભલામણોને ધ્યાનમાં લીધા બાદ સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો. સદર પત્ર અનુસાર એવું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું કે જગ્યાઓની અમુક શ્રેણીઓના વર્તમાન પગાર ધોરણો ૧ મે ૧૯૫૭ થી અમલમાં આવે તે રીતે સાથે જોડેલા પત્રકમાં દર્શાવ્યા મુજબ સુધારવા જોઈએ. પત્રનો ફકરો ૩ શિક્ષણ વિભાગના શિક્ષકોને લગતો હતો.

૧૭. સદર પત્રનો સુસંગત ભાગ નીચે મુજબ વંચાય છે :

"એવું નક્કી કરવામાં આવ્યું છે કે તમામ શિક્ષકોને તેમની લાયકાત અનુસાર નીચેની બે મુખ્ય શ્રેણીઓમાં મૂકવા જોઈએ:

કેટેગરી 'એ'

બી.એ./બી.એસસી./બી.કોમ/બી.એસસી. (કૃષિ) અને બી.ટી./ફિઝિકલ એજ્યુકેશનમાં ડિપ્લોમા/સિનિયર બેઝિક ટ્રેનિંગમાં ડિપ્લોમા.

કેટેગરી 'બી'

ગ્રુપ ૧ એએસઆઇસી તાલીમ સાથે મેટ્રિક (જે.એસ.ટી. સહિત).

ગ્રુપ ૨ જે.એસ.ટી. (બી.એ. ઇન્ટર મેટ્રિક વત્તા જે.એ.વી. તાલીમ ધરાવતી આસિસ્ટન્ટ મિસ્ટ્રેસીસ સહિત).

ગ્રુપ ૩ (૧) શાસ્ત્રીઓ :

(૨) જ્ઞાની, પ્રભાકર, ડ્રોઇંગ માસ્ટર્સ અને ક્રાફ્ટ્સમેન સર્ટિફિકેટ ધારકો

(૩) મુન્શી ફાઝિલ

(૪) ફિઝિકલ એજ્યુકેશનમાં તાલીમ ધરાવતા એસ.વી. સહિતના એસ.ટી.

ગ્રુપ ૪: બી.કોમ, બી.એસસી. (કૃષિ) વિગેરે જેવી લાયકાત ધરાવતા બિન–તાલીમી શિક્ષકો.

આ ઉપરાંત ઉપરોક્ત કેટેગરી 'એ' ની લાયકાત ધરાવતી શાળાઓના હેડમાસ્ટર્સ/હેડમિસ્ટ્રેસીસ/ડિસ્ટ્રિક્ટ ઇન્સ્પેક્ટર્સ/ઇન્સ્પેક્ટ્રેસીસ જેવી ખાસ જગ્યાઓની સમાન શ્રેણીઓ છે.

આ શ્રેણીઓમાંના શિક્ષકોને, પુરુષ અને મહિલા કેડરના ભેદભાવ વિના, નીચે મુજબનું પગાર ધોરણ મળવું જોઈએ :

કેટેગરી 'એ' રૂ. ૧૧૦–૮–૧૯૦/૧૦–૨૫૦, હાલની જેમ એમ.એ. અથવા એમ.એસસી. માટે ઉચ્ચ પ્રારંભિક પગાર સાથે. રૂ. ૧૧૦–૮–૧૯૦–૧૦–૨૫૦ અને રૂ. ૨૫૦–૧૦–૩૦૦ ના પગાર ધોરણ માટે

સરકાર દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલી જગ્યાઓની વર્તમાન ટકાવારી અનુક્રમે ૮૫% અને ૧૫% પર યથાવત રહેવી જોઈએ.

કેટેગરી 'બી' લોઅર ૩. ૬૦–૪–૮૦–૫–૧૨૦

મિડલ ૩. ૧૨૦–૫–૧૭૫

અપર ૩. ૧૪૦–૧૦–૨૫૦

પ્રોત્સાહન પૂરું પાડવાના દ્રષ્ટિકોણથી, એવું નક્કી કરવામાં આવ્યું છે કે આ જૂથોમાં આવતી જગ્યાઓ નીચેની ટકાવારીમાં હોવી જોઈએ :

ગ્રુપ ૧ લોઅર સ્કેલ – ૮૫%

મિડલ સ્કેલ – ૧૫%

આ જૂથમાંના ૧૫% શિક્ષકોને પ્રવરતા અને ગુણવત્તા પર આધારિત પસંદગી દ્વારા સીધા જ મિડલ સ્કેલમાં બઢતી આપવી જોઈએ, જ્યારે બાકીનાને લોઅર સ્કેલ આપવો જોઈએ."

૧૮. સદર પત્રમાં લેક્ચરરની જગ્યાનો કોઈ ઉલ્લેખ નથી કારણ કે તે સમયે સ્કૂલ કેડરમાં આવી કોઈ જગ્યા ન હતી.

૧૯. ૧.૧૧.૧૯૬૬ થી, હરિયાણા રાજ્ય અસ્તિત્વમાં આવ્યું. અગાઉ રાષ્ટ્રીય સ્તરે "કોઠારી પંચ" તરીકે જાણીતું એક શિક્ષણ પંચ હતું જેણે કેટલીક શ્રેણીઓમાં વિભાજિત કરાયેલા શિક્ષકોના પગાર ધોરણોની વધુ સુધારણા અંગે

ભલામણો કરી હતી. પંચ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલા વર્ગીકરણનો આધાર શૈક્ષણિક લાયકાત હતો. કોઠારી પંચની ભલામણો હરિયાણા રાજ્ય દ્વારા મોટાભાગે સ્વીકારવામાં આવી હતી. શિક્ષકોના પગાર ધોરણો સુધારવામાં આવ્યા હતા અને સરકારનો નિર્ણય હરિયાણા સરકારના સચિવ, શિક્ષણ વિભાગ, ચંદીગઢ તરફથી ડાયરેક્ટર ઓફ પબ્લિક ઈન્સ્ટ્રક્શન, હરિયાણા, ચંદીગઢને મોકલવામાં આવેલા તારીખ ૫ જાન્યુઆરી ૧૯૬૮ ના પત્ર નં. ૧૫૨–એજ્યુ.૨–૬૮/૫૪૦ માં સમાવિષ્ટ હતો. સદર પત્રમાં પત્રમાં જણાવ્યા મુજબના ઉચ્ચ પગાર ધોરણ અથવા નીચા પગાર ધોરણના હેતુઓ માટે વિવિધ કર્મચારીઓને જે ટકાવારીમાં વિભાજિત કરવાના હતા તે ટકાવારી પણ નક્કી કરવામાં આવી હતી. કોલમ ૨ માં શિક્ષકોની શ્રેણીનો ઉલ્લેખ હતો અને કોલમ ૩ માં સુધારેલા ગ્રેડ દર્શાવવામાં આવ્યા હતા. અનુક્રમ નં. ૧ જે.બી.ટી./જે.એસ.ટી./જે.એ.વી. વિગેરેને લગતો છે. અનુક્રમ નં. ૨ માસ્ટર્સ/મિસ્ટ્રેસીસ (ટ્રેન્ડ ગ્રેજ્યુએટ્સ) ને લગતો છે. અનુક્રમ નં. ૩ લેક્ચરર્સ (પોસ્ટ ગ્રેજ્યુએટ્સ) ને લગતો છે. નોંધ નીચે મુજબ વંચાય છે : "લેક્ચરર્સ જેવી વ્યાવસાયિક તાલીમ પ્રાપ્ત કરશે કે તરત જ તેમને એક આગોતરો ઈજાફો આપવામાં આવશે". અનુક્રમ નં. ૪ હેડ માસ્ટર્સ/હેડમિસ્ટ્રેસીસ વિગેરેનો ઉલ્લેખ કરે છે. સદર પત્રમાં એવું દર્શાવતું કંઈ જ નથી કે લેક્ચરર્સની જગ્યાનો પંજાબ એજ્યુકેશનલ સર્વિસ રુલ્સના એપેન્ડિક્સ 'એ' માં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો અથવા તે સદર રુલ્સ દ્વારા શાસિત બની હતી. સદર પત્ર માત્ર પગાર ધોરણોની સુધારણાનો જ ઉલ્લેખ કરે છે અને ભરતીની પદ્ધતિ અથવા નોકરીની શરતો દર્શાવતો નથી. પત્રમાં એવું દર્શાવતું

કંઈ જ નથી કે અનુક્રમ નં. ૧ અને અનુક્રમ નં. ૨ માં દર્શાવેલ શિક્ષકોની શ્રેણીઓ આપોઆપ લેક્ચરર્સ બનવા માટે હકદાર હતી અથવા લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર હતી.

૨૦. અહીં એ ઉલ્લેખ કરી શકાય કે કોઠારી પંચ દ્વારા કરવામાં આવેલી ભલામણોની વિચારણા કર્યા બાદ પંજાબ સરકાર દ્વારા ૧.૧૧.૧૯૬૬ થી અમલમાં આવે તે રીતે પંજાબ રાજ્યની સરકારી શાળાઓના શૈક્ષણિક કર્મચારીઓના પગાર ધોરણો સુધારતો એક અગાઉનો પત્ર ૨૯.૭.૧૯૬૭ ના રોજ બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો. જોકે સદર પત્ર હાલના કેસમાં શિક્ષકોને લાગુ પડતો નથી, તેમ છતાં તેનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે અને આ કોર્ટના એક ચુકાદા પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે જેમાં સદર પત્રની વિચારણા કરવામાં આવી હતી. આપણે તે ચુકાદાને પાછળથી ધ્યાનમાં લઈશું અને પંજાબ સરકારના તારીખ ૨૯.૭.૧૯૬૭ ના પત્ર પર આપણે વધુ ચર્ચા કરવાની જરૂર નથી.

૨૧. કેટલાક શિક્ષકો તરફે હાજર રહેલા વિદ્વાન કાઉન્સેલે અમારી સમક્ષ પંજાબ સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા તારીખ ૧૯.૨.૧૯૭૯ અને ૨૦.૯.૧૯૭૯ ના નીતિવિષયક પત્રો રજૂ કર્યા હતા અને તે પરથી એવું અનુમાન તારવવા માંગતા હતા કે કોઠારી પંચના અહેવાલ દ્વારા ભલામણ કરાયા મુજબ પગારને લાયકાત સાથે જોડવાનો સિદ્ધાંત પંજાબ રાજ્યમાં અમલમાં મૂકવામાં

આવ્યો છે અને હરિયાણા રાજ્યના સંદર્ભમાં પણ તેવું જ અનુમાન તારવવું જોઈએ. અમે તે રજૂઆત સ્વીકારવા અસમર્થ છીએ.

૨૨. જ્યાં સુધી હરિયાણા રાજ્યનો સંબંધ છે, રાજ્ય સરકારના કાઉન્સેલ દ્વારા અમારી સમક્ષ બીજો એક પત્ર રજૂ કરવામાં આવ્યો છે એટલે કે ફાઇનાન્સિયલ કમિશનર અને સચિવ, હરિયાણા સરકાર, નાણાં વિભાગ દ્વારા કમિશનર અને સચિવ, હરિયાણા સરકાર, શિક્ષણ વિભાગને મોકલવામાં આવેલો તારીખ ૯ માર્ચ ૧૯૯૦, ચંદીગઢનો પત્ર નં. ૭/૨(૧)/૯૦-૪ એફઆર-૧. તે પત્રમાં પંજાબ સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા તારીખ ૨૩ જુલાઈ ૧૯૫૭ ના પરિપત્ર પત્રનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે જેની આપણે અગાઉ વિગતવાર નોંધ લઈ ચૂક્યા છીએ. સદર પત્રમાં ત્યારબાદના તારીખ ૫.૧.૧૯૬૮ ના પત્રનો પણ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે જેનો પણ અમારા દ્વારા અગાઉ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. ત્યારબાદના તારીખ ૨૯ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૮૦ ના જાહેરનામા નં. જીએસઆર-૨૦/કોન્સ્ટ/આર્ટ/૩૦૯/૮૯ નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે જેની રૂએ તારીખ ૫.૧.૬૮ નો પત્ર આપોઆપ બિનઅસરકારક બની ગયો હતો. સદર પત્ર પરથી જણાય છે કે હરિયાણા સરકારે ૧૯૮૬થી અમલમાં આવે તે રીતે તારીખ ૨૯.૪.૮૭ ના જાહેરનામા નં. જીએસઆર-૨૦/કોન્સ્ટ/આર્ટ/૩૦૯/૮૭ હેઠળ પગાર ધોરણોમાં વધુ સુધારો કર્યો હતો. અંતે, સદર પત્ર સ્પષ્ટ કરે છે કે હરિયાણા રાજ્યમાં શિક્ષણ વિભાગના શિક્ષકો પંજાબ સરકારના તારીખ ૨૩ જુલાઈ ૧૯૫૭ ના પત્રના ફકરા ૩ અનુસાર અથવા તેમાં ઉલ્લેખિત હરિયાણા સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા કોઈ પણ

ત્યારબાદના પત્ર અથવા જાહેરનામા અનુસાર કે જે બિનઅસરકારક બની ગયા હતા, ઉચ્ચ પગાર ધોરણોમાં મૂકવામાં આવવા હકદાર ન હતા. સદર પત્રના ફકરા ૬ નું છેલ્લું વાક્ય નીચે મુજબ વંચાય છે :

> "શિક્ષણ વિભાગમાં માસ્ટર્સ/શિક્ષકોને તેમની સંબંધિત શ્રેણીઓ કે જેમાં તેમની મંજૂર થયેલી જગ્યાઓ સામે નિમણૂક કરવામાં આવી હોય તેના પગાર ધોરણોમાં મૂકવામાં આવશે અને માત્ર ઉચ્ચ લાયકાત ધરાવવાથી/મેળવવાથી તેઓ આપોઆપ ઉચ્ચ પગાર ધોરણોનો દાવો કરવા હકદાર બનશે નહીં"

૨૩. આમ ૧૯૫૫થી અમલમાં રહેલા અને વખતોવખત સુધારાઓ પામેલા એજ્યુકેશનલ સર્વિસ રુલ્સ અને ત્યારબાદના સરકારી નીતિવિષયક પત્રો અને પરિપત્રોનું અવલોકન દર્શાવે છે કે શિક્ષકો અનુસ્નાતક લાયકાત અથવા લેક્ચરર્સની જગ્યા માટે નિર્ધારિત કરેલી હોય તેવી લાયકાત મેળવવા પર આપોઆપ લેક્ચરર્સની જગ્યાઓને લાગુ પડતા ઉચ્ચ પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર બનતા નથી. અમે અગાઉ જ નિર્દેશ કરી ચૂક્યા છીએ કે લેક્ચરર્સની જગ્યા સમગ્ર સમય દરમિયાન જુદા જ નિયમોના સમૂહ દ્વારા શાસિત રહી છે અને પંજાબ એજ્યુકેશનલ સર્વિસ ક્લાસ ૩ સ્કૂલ કેડર રુલ્સ, ૧૯૫૫ અથવા તેમાં થયેલા સુધારાઓ દ્વારા ક્યારેય શાસિત રહી નથી. તેથી, આ બાબતોમાં ઉપસ્થિત કરવામાં આવેલા સામાન્ય પ્રશ્નનો જવાબ શિક્ષકો/માસ્ટર્સ/મિસ્ટ્રેસીસ કે જેમાંથી કેટલાક સિવિલ અપીલ નં.

૪૩૦૪/૧૯૯૦ માં સામાવાળાઓ છે અને બાકીના એસ.એલ.પી.માં પિટિશનરો તથા સિવિલ અપીલ નં. ૨૧૦૪/૯૮ માં અપીલકર્તાઓ છે તેમની વિરુદ્ધ નકારમાં આપવો પડે છે.

૪ બંને પક્ષોના કાઉન્સેલ દ્વારા ટાંકવામાં આવેલ ચુકાદાઓ.

૨૪. ટાંકવામાં આવેલા કેટલાક ચુકાદાઓ પંજાબ રાજ્યના શિક્ષકોને લગતા છે અને અન્ય ચુકાદાઓ હરિયાણા રાજ્યના શિક્ષકોને લગતા છે. અમે બંને રાજ્યોમાં શિક્ષકોને લગતા કેસોનો અલગ–અલગ સંદર્ભ લેવાનું વધુ યોગ્ય માનીએ છીએ. અમારો એવો મત હોવાનું સમજવું જોઈએ નહીં કે પંજાબ રાજ્યમાં સ્થિતિ હરિયાણા રાજ્યની સ્થિતિ કરતાં ભિન્ન છે. તે સમાન પણ હોઈ શકે છે પરંતુ અમે આ કેસમાં પંજાબ રાજ્યમાં પ્રવર્તતી પરિસ્થિતિ પર કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કરતા નથી. આપણે અહીં માત્ર હરિયાણા રાજ્યના શિક્ષકો સાથે જ નિસબત ધરાવીએ છીએ. બંને પક્ષોના કાઉન્સેલ દ્વારા જે ચુકાદાઓ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તેના સિદ્ધાંતને સમજવા માટે, આપણે પંજાબ રાજ્યના શિક્ષકોને લગતા કેસોનો અલગથી અને હરિયાણા રાજ્યના શિક્ષકોને લગતા કેસોનો અલગથી સંદર્ભ લઈશું.

એ. પંજાબ રાજ્યના શિક્ષકોને લગતા કેસો.

૨૫. સૌથી પહેલો કેસ પુનર્ગઠન પહેલાંના સંયુક્ત પંજાબ રાજ્યના સંદર્ભમાં ઉપસ્થિત થયો હતો. તે કેસમાં, તારીખ ૨૩.૭.૧૯૫૭ ના સરકારી પત્ર કે જેનો આપણે અગાઉ વિસ્તારપૂર્વક ઉલ્લેખ કર્યો છે તેની વિચારણા કરવામાં

આવી હતી. એ બાબતે વિવાદ થઈ શકે નહીં કે જ્યાં સુધી તારીખ ૨૩.૭.૧૯૫૭ ના સરકારી પત્રના અર્થઘટનનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી તે કેસમાં પ્રસ્થાપિત કરવામાં આવેલો સિદ્ધાંત પંજાબ રાજ્ય અને હરિયાણા રાજ્યને સમાન રીતે લાગુ પડશે.

(૧) કિરપાલ સિંહ [૧૯૭૫] ૪ એસ.સી.સી. ૭૪૦

૨૬. આ કેસ પંજાબ રાજ્ય અને અન્ય વિરુદ્ધ કિરપાલ સિંહ ભાટિયા અને અન્યો, [૧૯૭૫] ૪ એસ.સી.સી. ૭૪૦ તરીકે રિપોર્ટ થયો હતો. તે કેસમાં સામાવાળાઓ અગાઉના પેપ્સુ રાજ્યમાં શિક્ષકો હતા જે ૧.૧૧.૧૯૫૬ ના રોજ પંજાબ રાજ્યમાં ભળી ગયું હતું. શિક્ષકોએ એ કારણોસર સુધારેલા પગાર ધોરણો તેમજ માસ્ટર્સની જગ્યાઓનો દાવો કર્યો હતો કે તેમણે બેચલર ઓફ ટીચિંગ અથવા તેની સમકક્ષ પદવીઓ મેળવી હતી અને તારીખ ૨૩.૭.૧૯૫૭ નો સરકારી પત્ર તેમને ખાલી જગ્યાઓના ૨૫% ની મર્યાદા સુધી માસ્ટર્સની જગ્યાઓ માટે હકદાર બનાવતો હતો. હાઈકોર્ટે શિક્ષકોની રજૂઆત સ્વીકારી હતી અને તેમનો દાવો માન્ય રાખ્યો હતો. પંજાબ રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ આ કોર્ટ દ્વારા નામંજૂર કરવામાં આવી હતી અને આ કોર્ટ હાઈકોર્ટ દ્વારા લેવામાં આવેલા મત સાથે સંમત થઈ હતી. તારીખ ૨૩.૭.૫૭ ના સરકારી પત્રનો વિગતવાર સંદર્ભ લીધા બાદ, આ કોર્ટે પંજાબ એજ્યુકેશનલ સર્વિસ, ક્લાસ ૩ સ્કૂલ કેડર રુલ્સ, ૧૯૫૫ ના રુલ ૭ અને ૧૦ નો પણ સંદર્ભ લીધો હતો જે ભરતીની પદ્ધતિ અને સરકાર દ્વારા વખતોવખત અધિકૃત કરવામાં આવે

તેવા પગાર ધોરણોની પાત્રતા અંગે જોગવાઈ કરતા હતા. આ કોર્ટે ઠેરવેલ કે ઉચ્ચ પગાર ધોરણ જે તારીખે શિક્ષકોએ બેચલર ઓફ ટ્રેનિંગ અથવા તેની સમકક્ષ પરીક્ષા પાસ કરી તે તારીખથી અથવા ૧.૫.૫૭ થી, બેમાંથી જે પાછળથી હોય ત્યારથી અમલમાં આવતું હતું. તારીખ ૭.૧૧.૫૮ ના પત્રનો સંદર્ભ લેતાં, આ કોર્ટે અવલોકન કરેલ કે શિક્ષકો ૨૫% થી વધુ બઢતી દ્વારા ખાલી જગ્યાઓનો દાવો કરી શકતા ન હતા અને બઢતી દ્વારા નિમણૂક માટેના તેમના દાવામાં માત્ર તેમની પ્રવરતા જ નહીં પરંતુ તેમની ગુણવત્તાને પણ ધ્યાનમાં લેવાની હતી. કોર્ટે નિર્દેશ કર્યો હતો કે જ્યારે અગાઉના તારીખ ૨૩ જુલાઈ, ૧૯૫૭ ના પત્રે શૈક્ષણિક લાયકાતના આધારે પગાર ધોરણો નક્કી કર્યા હતા, ત્યારે ત્યારબાદના તારીખ ૭ નવેમ્બર, ૧૯૫૮ ના પત્રે ૨૫% ની મર્યાદા સુધી માસ્ટર્સની જગ્યાઓ પર બઢતીના અધિકારને માન્યતા આપી હતી.

(૨) ગુરપાલ તુલી [૧૯૮૪] (સપ્લિ.) એસ.સી.સી. ૭૧૬

૨૭. પંજાબની શાળાઓને લગતો ત્યારપછીનો કેસ ગુરપાલ તુલી અને અન્યો વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય અને અન્યો, [૧૯૮૪] સપ્લિ. એસ.સી.સી. ૭૧૬ હતો. આ કોર્ટે સરકારી શાળાઓના શિક્ષકોના સંબંધમાં ૧.૧૧.૧૯૬૬ થી કોઠારી પંચની ભલામણોનો અમલ કરતા પંજાબ રાજ્ય દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા તારીખ ૨૯.૭.૬૭ ના પરિપત્ર પત્રની વિચારણા કરી હતી. પરિપત્ર પત્રના ફકરા ૨ માં હાયર સેકન્ડરી શાળાઓ વિગેરેમાં લેક્ચરર્સનો ઉલ્લેખ હતો અને તેમાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે લેક્ચરર્સના ગ્રેડમાં જગ્યાઓની સંખ્યા

૧૫૭૧ રહેશે એટલે કે શાળાના વર્તમાન લેક્ચરર્સ માટે ૭૪૨ જગ્યાઓ અને અનુસ્નાતક લાયકાત ધરાવતા અન્ય માસ્ટર્સ/મિસ્ટ્રેસીસ માટે ૮૨૯ વધારાની જગ્યાઓ. આ કોર્ટ સમક્ષના અપીલકર્તાઓએ રજૂઆત કરી હતી કે તેઓ પંજાબ સરકાર દ્વારા સંચાલિત હાયર સેકન્ડરી શાળાઓમાં માસ્ટર્સ અને મિસ્ટ્રેસીસ તરીકે નોકરી કરતા હતા અને અનુસ્નાતક લાયકાત ધરાવતા હતા. તેમણે દાવો કર્યો હતો કે તેઓ લેક્ચરર્સને લગતા સદર તારીખ ૨૯.૭.૬૭ ના પત્રના ફકરા ૨ માં દર્શાવેલા બેમાંથી એક ઉચ્ચ ગ્રેડ મેળવવા હકદાર હતા. આ કોર્ટે તેમની રજૂઆત નકારી કાઢી હતી અને અવલોકન કરેલ : "અગાઉ જે ચર્ચા થઈ છે તે પરથી એ સ્પષ્ટ છે કે જો તેમની લેક્ચરરની જગ્યાઓ પર નિમણૂક કરવામાં આવે તો જ તેઓ કાયદેસર રીતે તે ગ્રેડના લાભનો દાવો કરી શકે છે. અને તેઓ એ બાબતે વિવાદ કરતા નથી કે તેઓ તે જગ્યાઓ ધરાવતા નથી". તે કેસમાં અપીલકર્તાઓએ પંજાબ રાજ્ય અને અન્ય વિરુદ્ધ કિરપાલ સિંહ ભાટિયા અને અન્યો, [૧૯૭૫] ૪ એસ.સી.સી. ૭૪૦ (ઉપર મુજબ) ના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો હતો પરંતુ આ કોર્ટે ઠેરવેલ કે તે અપીલકર્તાઓને કોઈ મદદરૂપ થતો ન હતો. અપીલકર્તાઓની એવી રજૂઆત કે "સમાન કામ માટે સમાન વેતન" ના સિદ્ધાંત પર તેઓ લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા ગ્રેડ મેળવવા હકદાર હતા, તે અંગે આ કોર્ટે ઠેરવેલ કે તારીખ ૨૯.૭.૬૭ ના પરિપત્ર પત્રના ફકરા ૨ માં નિર્દિષ્ટ કરેલા ગ્રેડ માત્ર તેમને જ લાગુ પડતા હતા જેઓ ખાસ કરીને લેક્ચરર્સની જગ્યાઓ ધરાવતા હતા. આમ શિક્ષકોની એ રજૂઆત કે તેઓ અનુસ્નાતક લાયકાત અથવા લેક્ચરર્સની જગ્યા માટે નિર્ધારિત કરેલી લાયકાત મેળવવા પર લેક્ચરર્સને લાગુ

પડતા પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર હતા. તેને સ્પષ્ટપણે નકારી કાઢવામાં આવી હતી.

(૩) પંજાબ હાયર ક્વોલિફાઇડ ટીચર્સ યુનિયન [૧૯૮૮] ૨ એસ.સી.સી.

૪૦૭

૨૮. ત્રીજો ચુકાદો પંજાબ હાયર ક્વોલિફાઇડ ટીચર્સ યુનિયન અને અન્યો વિગેરે વિગેરે વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય અને અન્યો વિગેરે વિગેરે, [૧૯૮૮] ૨ એસ.સી.સી. ૪૦૭ હતો. તે કેસમાં એકમાત્ર વિવાદ એ હતો કે શું કેટેગરી 'બી' ગ્રુપ–૨ હેઠળ આવતા જેબીટી શિક્ષકો માત્ર બી.એ., બી.ટી./બી.એ./બી.એડ. વિગેરેની ઉચ્ચ શૈક્ષણિક લાયકાત મેળવવા પર જ ઉચ્ચ પગાર મેળવવા હકદાર ન હતા પરંતુ જેએસટી/જેએવી નો વ્યાવસાયિક અનુભવ મેળવવો આવશ્યક હતો. સરકારી પરિપત્રમાંના સુસંગત ખંડોનું અર્થઘટન કર્યા બાદ કોર્ટે ઠેરવેલ કે શિક્ષકો માટે તાલીમનો કોઈ અનુભવ મેળવવો જરૂરી ન હતો અને તેઓએ લાયકાત મેળવ્યાની સંબંધિત તારીખોથી અમલમાં આવે તે રીતે કેટેગરી 'બી' ગ્રુપ–૧ માંના શિક્ષકોને મળવાપાત્ર ઉચ્ચ પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર બનવા માટે જો તેઓ બી.ટી. અથવા બી.એડ.ની લાયકાત મેળવે તો તે પૂરતું હતું. આ કોર્ટને તે કેસમાં એ વિચારણા કરવાનો કોઈ પ્રસંગ ઉપસ્થિત થયો ન હતો કે શું શિક્ષકો અનુસ્નાતક લાયકાત મેળવવા પર આપોઆપ લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર હતા.

(૪) બૈજ નાથ [૧૯૭૬] ૮ એસ.સી.સી. ૫૧૬

૨૯. અમારી સમક્ષ કાળક્રમ અનુસાર ટાંકવામાં આવેલા કેસોમાં છેલ્લો કેસ બૈજ નાથ અને અન્યો વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, [૧૯૯૬] ૮ એસ.સી.સી. ૫૧૬ હતો.

આ કોર્ટ સમક્ષના અપીલકર્તાઓએ તારીખ ૨૦.૯.૧૯૭૯ ના સરકારી પત્ર સાથે વાંચતા તારીખ ૨૩.૭.૫૭ ના સરકારી પત્ર અનુસાર અનુસ્નાતક લાયકાત મેળવવા પર તેમને લેક્ચરર્સ માટેના પગાર ધોરણ અનુસાર ચુકવણી કરવા માટે પંજાબ રાજ્ય અને ડાયરેક્ટર ઓફ પબ્લિક એજ્યુકેશનને નિર્દેશ આપવાની માંગણી સાથે પંજાબ અને હરિયાણા હાઇકોર્ટમાં અભિગમ કર્યો હતો. હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે તેમની અરજ નકારી કાઢી હતી અને તેમણે સ્પેશિયલ લીવ મેળવ્યા બાદ આ કોર્ટમાં અપીલ દાખલ કરી હતી. આ કોર્ટે અપીલ મંજૂર કરી હતી અને સરકારને ચુકાદાની તારીખથી છ અઠવાડિયાની અંદર અપીલકર્તાઓને લગતો યોગ્ય હુકમ પસાર કરવા અને ત્યારબાદ આઠ અઠવાડિયાની અંદર તેમને તમામ આનુષંગિક નાણાકીય લાભો ઉપલબ્ધ કરાવવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. શિક્ષકો તરફેના વિદ્વાન કાઉન્સેલે તે ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો હતો અને રજૂઆત કરી હતી કે તે કેસમાં અપીલકર્તાઓ દ્વારા હાઇકોર્ટ સમક્ષ રિટ પિટિશનમાં કરવામાં આવેલ અરજ આ કોર્ટ દ્વારા અપીલમાં સંપૂર્ણપણે મંજૂર કરવામાં આવી હતી. ચુકાદાના ફકરા ૭ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો જે નીચેના શબ્દોમાં છે :

"પરંતુ આટલું જ નથી કારણ કે તારીખ ૨૦.૯.૧૯૭૯ ના પત્ર સાથે વાંચતા તારીખ ૨૩.૭.૧૯૫૭ નો પત્ર આ રીતે અનુસ્નાતકો માટે ઉચ્ચ પગાર ધોરણની પરવાનગી આપે છે; અને તે પણ ચમન લાલના કેસમાં આ કોર્ટ દ્વારા ઠેરવવામાં આવ્યા મુજબ તે મેળવ્યાની તારીખથી જ. તેથી, અમે જણાવીશું કે પંજાબની હાઈસ્કૂલોના શિક્ષકો, જેઓ અનુસ્નાતક લાયકાત મેળવે છે, તેઓ તારીખ ૨૩.૭.૧૯૫૭ ના પત્રમાં વિચારવામાં આવ્યા મુજબ લાયકાત મેળવ્યાની તારીખથી આવો ઉચ્ચ પગાર મેળવવા હકદાર બન્યા હતા. એ જણાવી શકાય કે સામાવાળાઓ તરફે શ્રી યાદવ દ્વારા ટાંકવામાં આવેલ ગુરપાલ તુલી વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્યની વિષયવસ્તુ ભિન્ન છે અને તેમાં અમે જે ઠેરવ્યું છે તેનાથી વિપરીત કંઈ જ જણાવવામાં આવ્યું નથી."

૩૦. બીજી તરફ, ઉપર ટાંકવામાં આવેલા એ જ ફકરા પર આધાર રાખીને, હરિયાણા રાજ્ય તરફેના વિદ્વાન કાઉન્સેલે રજૂઆત કરી હતી કે આ કોર્ટે માત્ર એટલું જ ઠેરવ્યું હતું કે જે શિક્ષકોએ અનુસ્નાતક લાયકાત મેળવી હતી તેઓ ઉચ્ચ પગાર મેળવવા હકદાર બન્યા હતા જેનો અર્થ માસ્ટર્સને લાગુ પડતો ઉચ્ચ પગાર એવો થતો હતો. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે આ કોર્ટે એવું ઠેરવ્યું ન હતું કે તે કેસમાં અપીલકર્તાઓ અનુસ્નાતક લાયકાત મેળવવા પર લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા ઉચ્ચ પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર હતા.

૩૧. રિપોર્ટ થયેલા ચુકાદાના વાંચન પરથી તે કેસમાં શું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું તે અંગેની સાચી સ્થિતિ સ્પષ્ટ થઈ શકી નહીં. તેથી, અમે તે અપીલ એટલે કે સિવિલ અપીલ નં. ૪૫૪૪/૯૬ ના રેકર્ડ મંગાવ્યા હતા. તે પરથી એ જણાય છે કે આ કોર્ટના ચુકાદા અન્વયે, આ કોર્ટ દ્વારા નીચેના શબ્દોમાં હુકમનામાનો હુકમ બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો:

> "સી.ડબલ્યુ.પી. નં. ૪૬૪૬/૧૯૯૨ માં પંજાબ અને હરિયાણા હાઇકોર્ટ, ચંદીગઢનો તારીખ ૨૯ મે, ૧૯૯૨ નો ચુકાદો અને હુકમ આથી રદ કરવામાં આવે છે અને તેના સ્થાને સી.ડબલ્યુ.પી. નં. ૪૬૪૬/૧૯૯૨ મંજૂર કરતો અને એવો નિર્દેશ આપતો હુકમ મૂકવામાં આવે છે કે અહીંના સામાવાળાઓ દ્વારા ઉપરોક્ત નિવેદનના પ્રકાશમાં આજ રોજ ૧૯ માર્ચ ૧૯૯૬ થી છ અઠવાડિયાની અંદર અહીંના અપીલકર્તાઓને લગતો યોગ્ય હુકમ પસાર કરવામાં આવશે અને ત્યારબાદ આઠ અઠવાડિયાની અંદર અપીલકર્તાઓને આનુષંગિક નાણાકીય લાભો ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવશે;
>
> ૨. અહીંના પક્ષકારો આ કોર્ટમાં આ અપીલનો પોતપોતાનો ખર્ચ ભોગવશે."

૩૨. ત્યારબાદ સદર અપીલના અપીલકર્તાઓએ તેમાંના સામાવાળાઓએ અપીલકર્તાઓને લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા પગાર ધોરણો મુજબ પગાર ન ચૂકવ્યો હોવાથી તિરસ્કાર કરવા બદલ તેમને સજા કરવા માટે કન્ટેમ્પ્ટ

પિટિશન નં. ૧૯૬/૯૭ દાખલ કરી હતી. પંજાબ રાજ્ય સરકાર અને અધિકારીઓ દ્વારા તે તિરસ્કારની અરજીનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો. વળતા સોગંદનામામાં એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે અપીલકર્તાઓ માત્ર માસ્ટર્સને લાગુ પડતા ઉચ્ચ પગાર ધોરણો મેળવવા જ હકદાર હતા. વળતા સોગંદનામામાં એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું હતું કે અપીલમાં આ કોર્ટના ચુકાદાએ માત્ર માસ્ટર્સને લાગુ પડતા ઉચ્ચ પગાર ધોરણો જ મંજૂર કર્યા હતા અને અપીલકર્તાઓને લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા ઉચ્ચ પગાર ધોરણો મંજૂર કર્યા ન હતા. તિરસ્કારની અરજીમાં પંજાબ સરકાર અને અધિકારીઓની તે રજૂઆત આ કોર્ટ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવી હતી અને તારીખ ૧૪.૭.૧૯૯૭ ના હુકમ દ્વારા તિરસ્કારની અરજી નામંજૂર કરવામાં આવી હતી. આમ એ સ્પષ્ટ છે કે ઉપરોક્ત અપીલમાં પણ આ કોર્ટે એવું ઠેરવ્યું ન હતું કે શિક્ષકો અનુસ્નાતક લાયકાત અથવા લેક્ચરર્સની જગ્યાઓ માટે નિર્ધારિત કરેલી લાયકાત મેળવવા પર આપોઆપ લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા ઉચ્ચ પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર હતા.

૩૩. આમ એ જણાય છે કે પંજાબ રાજ્યના શિક્ષકોના સંદર્ભમાં પણ લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા ઉચ્ચ પગાર ધોરણો મંજૂર કરવામાં આવ્યા ન હતા. અમારી સમક્ષ આ કોર્ટનો એવો કોઈ ચુકાદો ટાંકવામાં આવ્યો ન હતો જેમાં એવું ઠેરવવામાં આવ્યું હોય કે તેઓ અનુસ્નાતક લાયકાત મેળવવા પર આપોઆપ લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા ઉચ્ચ પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર બનશે. જોકે, અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, અમે આ કેસોમાં તે પ્રશ્નનો નિર્ણય કરતા નથી કારણ કે

આ કેસો પંજાબ રાજ્યના શિક્ષકોને નહીં પરંતુ હરિયાણા રાજ્યના શિક્ષકોને લગતા છે.

બી. હરિયાણા રાજ્યના શિક્ષકોને લગતા કેસો.

(૧) કિરપાલ સિંહ [૧૯૭૫] ૪ એસ.સી.સી. ૭૪૦

૩૪. સૌથી પહેલા કેસ એટલે કે પંજાબ રાજ્ય અને અન્ય વિરુદ્ધ કિરપાલ સિંહ ભાટિયા અને અન્યો, (ઉપર મુજબ) નો ફરી એકવાર સંદર્ભ લેવાની જરૂર નથી. અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, જ્યાં સુધી તારીખ ૨૩.૭.૫૭ ના પરિપત્રના અર્થઘટનનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી તે કેસનો ચુકાદો નિઃશંકપણે હરિયાણા રાજ્યના શિક્ષકોને લાગુ પડશે.

(૨) ચમન લાલ [૧૯૮૭] ૨ એસ.સી.સી. ૧૧૩

૩૫. ત્યારપછીનો કેસ ચમન લાલ અને અન્યો વિગેરે વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય વિગેરે, [૧૯૮૭] ૨ એસ.સી.સી. ૧૧૩ નો છે. આ કોર્ટ સમક્ષની અપીલમાં અપીલકર્તાઓ તમામ બી.એ.ની પદવીઓ ઉપરાંત બી.એડ. અથવા બી.ટી.ની પદવીઓ ધરાવતા તાલીમી સ્નાતકો હતા. તેઓ હરિયાણા રાજ્યમાં સરકારી શાળાઓમાં શિક્ષકો હતા. તેઓએ નોકરીમાં જોડાયા બાદ પદવીની લાયકાત મેળવી હતી. તેમાંના કેટલાકે આવી લાયકાત ૫.૯.૧૯૭૯ પહેલાં અને કેટલાકે તે તારીખ પછી મેળવી હતી. સંયુક્ત પંજાબ સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા તારીખ ૨૩.૭.૫૭ ના પરિપત્ર પછી, હરિયાણા રાજ્યએ

૧.૧૨.૧૯૬૭ થી અમલમાં આવે તે રીતે પગાર ધોરણો સુધારતો એક હુકમ પ.૧.૬૮ ના રોજ પસાર કર્યો હતો. ત્યારબાદ, જે શિક્ષકોએ બી.ટી. અથવા બી.એડ.ની લાયકાત મેળવી હતી તેઓને માસ્ટર્સની જગ્યા સામે સમાયોજિત કરવામાં આવ્યાની તારીખો ધ્યાનમાં લીધા વિના જ્યારથી તેમણે લાયકાત મેળવી ત્યારથી ઉચ્ચ પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર ઠેરવવામાં આવ્યા હતા. પ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૭૯ ના રોજ, હરિયાણા સરકારે બી.ટી./બી.એડ.ની લાયકાત મેળવનાર અસમાયોજિત જે.બી.ટી. શિક્ષકોને માસ્ટર્સનો ગ્રેડ મંજૂર કરવા માટે શરતો લાદતો એક હુકમ બહાર પાડ્યો હતો. હાઇકોર્ટે સરકારના સદર હુકમનું એવું અર્થઘટન કર્યું હતું કે જે શિક્ષકોએ ૧.૧૨.૧૯૬૭ પછી અને પ.૯.૭૯ પહેલાં બી.ટી. અથવા બી.એડ.ની લાયકાત મેળવી હતી તેઓ ઉચ્ચ ગ્રેડ મેળવવા હકદાર બનશે પરંતુ માત્ર પ.૯.૭૯ થી જ અમલમાં આવે તે રીતે અને જેમણે પ.૯.૭૯ પછી લાયકાત મેળવી હતી તેઓ ઉચ્ચ ગ્રેડ મેળવવા હકદાર ન હતા. હાઇકોર્ટના ચુકાદા અનુસાર સરકારના તારીખ પ.૧.૬૮ ના હુકમે ૨૩.૭.પ૭ ના હુકમના એ સિદ્ધાંતને રદ કર્યો હતો કે બી.ટી. અથવા બી.એડ.ની લાયકાત મેળવનાર શિક્ષકોને ઉચ્ચ ગ્રેડ મળતો હતો અને ૧૯૭૯માં ૧૯૬૮ અને ૧૯૭૯ ની વચ્ચે આવી લાયકાત મેળવનાર શિક્ષકોને ૧૯૭૯થી ઉચ્ચ પગાર ધોરણ મેળવવા સક્ષમ બનાવતી છૂટછાટ દર્શાવવામાં આવી હતી. હાઇકોર્ટનો તે મત ઉપરોક્ત કેસમાં આ કોર્ટ દ્વારા ઉલટાવી દેવામાં આવ્યો હતો. આ કોર્ટે ઠેરવેલ કે સરકારના તારીખ પ.૧.૧૯૬૮ ના હુકમને તારીખ ૨૩.૭.૧૯પ૭ ના હુકમ અને સ્વીકારવામાં આવેલા કોઠારી પંચના અહેવાલના પ્રકાશમાં વાંચવો જોઈએ. આ

કોર્ટે જણાવ્યું હતું કે એ બાબતે કોઈ શંકા હોઈ શકે નહીં કે સરકારે એ સિદ્ધાંતમાંથી પીછેહઠ કરવાનો ક્યારેય ઈરાદો રાખ્યો ન હતો કે ત્યારબાદ બી.ટી. અથવા બી.એડ.ની લાયકાત મેળવનાર શિક્ષકો લાયકાત મેળવ્યાની તેમની સંબંધિત તારીખોથી અમલમાં આવે તે રીતે ઉચ્ચ ગ્રેડ મેળવવા હકદાર બનશે. આ કોર્ટે એવું પણ ઠેરવેલ કે તારીખ ૫.૯.૭૯ નો હુકમ ખરેખર બિનજરૂરી હતો. તે દ્રષ્ટિએ, શિક્ષકો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી હતી અને કોર્ટે સરકાર અને અધિકારીઓને બી.ટી./બી.એડ.ની લાયકાત મેળવનાર તમામ શિક્ષકોને તેમની સંબંધિત લાયકાત મેળવ્યાની તારીખથી અમલમાં આવે તે રીતે માસ્ટર્સને મળવાપાત્ર ઉચ્ચ ગ્રેડ આપવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.

(૩) વઝીર સિંહ [૧૯૯૫] સપ્લિ. ૩ એસ.સી.સી. ૬૯૭.

૩૬. કાળક્રમ અનુસાર આ કોર્ટનો ત્યારપછીનો ચુકાદો વઝીર સિંહ જેબીટી ટીચર અને અન્યો વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય તેના સચિવ, શિક્ષણ વિભાગ મારફતે અને અન્યો, [૧૯૯૫] સપ્લિ. ૩ એસ.સી.સી. ૬૯૭ છે. તે કેસમાં, કોર્ટને હરિયાણા સરકાર દ્વારા ૯.૩.૧૯૯૦ ના રોજ બહાર પાડવામાં આવેલી નીતિવિષયક સૂચનાઓની વિચારણા કરવાની હતી જેના દ્વારા સરકારે અગાઉના એ સિદ્ધાંતમાંથી પીછેહઠ કરી હતી કે બી.ટી. અથવા બી.એડ.ની પદવી મેળવનાર શિક્ષકો લાયકાત મેળવ્યાની તેમની સંબંધિત તારીખોથી અમલમાં આવે તે રીતે ઉચ્ચ ગ્રેડ મેળવવા હકદાર બનશે. આ કોર્ટે ઠેરવેલ કે સરકાર દ્વારા

બહાર પાડવામાં આવેલી નીતિવિષયક સૂચનાઓ ભવિષ્યલક્ષી રીતે અમલમાં આવશે અને બી.ટી./બી.એડ.ની લાયકાત મેળવનાર કોઈ પણ શિક્ષક આવી લાયકાત મેળવવા પર આપોઆપ ઉચ્ચ પગાર ધોરણો મેળવી શકશે નહીં. આ કોર્ટે એ પણ સ્પષ્ટ કર્યું હતું કે જેમણે ૯.૩.૧૯૯૦ પહેલાં આવી લાયકાત મેળવી હતી તેઓ પંજાબ સરકારના તારીખ ૨૩.૭.૫૭ ના પત્રના ફકરા ૨ નો લાભ મેળવવા હકદાર રહેશે.

(૪) રવિ બાલા [૧૯૯૭] ૧ એસ.સી.સી. ૨૬૭

૩૭. હરિયાણા રાજ્ય અને અન્ય વિરુદ્ધ રવિ બાલા અને અન્યો, (૧૯૯૭) ૧ એસ.સી.સી. ૨૬૭ માં, વઝીર સિંહ વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય (ઉપર મુજબ) માં પ્રસ્થાપિત કરવામાં આવેલા સિદ્ધાંતનું પુનરુચ્ચારણ કરવામાં આવ્યું હતું અને ૯.૩.૯૦ પછી ઉચ્ચ લાયકાત મેળવનાર શિક્ષકોનો ઉચ્ચ પગાર ધોરણો માટેનો દાવો નામંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો.

૩૮. આમ એ જણાય છે કે આ કોર્ટનો એવો કોઈ ચુકાદો નથી કે જેમાં એવું ઠેરવવામાં આવ્યું હોય કે અનુસ્નાતક લાયકાત અથવા લેક્ચરર્સની જગ્યા માટે નિર્ધારિત કરેલી લાયકાત મેળવનાર શિક્ષકો નિયમો અનુસાર લેક્ચરર્સ તરીકે નિમણૂક પામ્યા વિના આવી લાયકાત મેળવવા પર આપોઆપ લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર બનશે.

(૫) ભગવાન દત્ત શર્મા આઇ.એલ.આર. ૧૯૮૮ (૨) પૃષ્ઠ ૨૪૬ માં પંજાબ અને હરિયાણા હાઇકોર્ટની ફૂલ બેન્ચનો ચુકાદો.

૩૯. ભગવાન દત્ત શર્મા વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય આઈ.એલ.આર., (૧૯૮૮) ૨ પંજાબ અને હરિયાણા પૃષ્ઠ ૨૪૬ માં પ્રશ્ન એ હતો કે શું જે શિક્ષકોએ બી.ટી. અથવા બી.એડ.ની લાયકાત મેળવી હતી તેઓ માસ્ટર્સની જગ્યાઓ સામે સમાયોજિત કરવામાં આવ્યાની તારીખો ધ્યાનમાં લીધા વિના જ્યારથી તેમણે લાયકાત મેળવી ત્યારથી ઉચ્ચ પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર બનશે. હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે સી.ડબલ્યુ.પી. નં. ૭૫૫૩/૭૬ માં શિક્ષકોનો દાવો નકારી કાઢ્યો હતો. તે રિટ પિટિશન સી.ડબલ્યુ.પી. ૧૨૨૦/૭૮ સહિતના કેસોના સમૂહ પૈકીની એક હતી જેનો પણ સામાન્ય ચુકાદા દ્વારા નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો. સી.ડબલ્યુ.પી. ૧૨૨૦/૭૮ માં પિટિશનર આ બાબતને અપીલમાં આ કોર્ટમાં લઈ ગયા હતા અને સફળ થયા હતા. આ કોર્ટનો ચુકાદો ચમન લાલ અને અન્યો વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય, [૧૯૮૭] ૩ એસ.સી.સી. ૧૧૩ માં હતો. આપણે અગાઉ જ તે ચુકાદાનો વિગતવાર સંદર્ભ લઈ ચૂક્યા છીએ. સી.ડબલ્યુ.પી. ૭૫૫૩/૭૬ માં ડિવિઝન બેન્ચના ચુકાદાની યથાર્થતા તે કોર્ટના સિંગલ જજ દ્વારા સંભવતઃ ચમન લાલના કેસ (ઉપર મુજબ) માં આ કોર્ટ દ્વારા બાબતનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો તે પહેલાં લાર્જર બેન્ચને રિફર કરવામાં આવી હતી. ફૂલ બેન્ચે કિરપાલ સિંહના કેસ (ઉપર મુજબ) અને ચમન લાલના કેસ (ઉપર મુજબ) નો સંદર્ભ લીધા બાદ ઠેરવેલ કે ચમન લાલના કેસ (ઉપર મુજબ) માં સુપ્રિમ કોર્ટના ચુકાદાને ધ્યાનમાં રાખતાં રેફરન્સનો જવાબ રિટ પિટિશનરોની તરફેણમાં આપવાનો હતો અને તે

અનુસાર કૂલ બેન્ચે ઠેરવેલ કે રિટ પિટિશનરો જે તારીખે તેમણે લાયકાત મેળવી તે તારીખથી માસ્ટર્સનો પગાર મેળવવા હકદાર હતા.

૪૦. આમ, કૂલ બેન્ચને એ પ્રશ્ન પર વિચારણા કરવાનો કોઈ પ્રસંગ ઉપસ્થિત થયો ન હતો કે શું શિક્ષકો અનુસ્નાતક લાયકાત મેળવવા પર આપોઆપ લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર બનશે. કલ્પનાના કોઈ પણ વિસ્તારથી એવી દલીલ કરી શકાય નહીં કે કૂલ બેન્ચના ચુકાદાનો સિદ્ધાંત એ હતો કે જેમણે અનુસ્નાતક લાયકાત મેળવી હતી તેઓ આપોઆપ લેક્ચરર્સના પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર હતા. સિવિલ અપીલ નં. ૪૩૦૪/૯૦ માં અપીલ હેઠળના ચુકાદામાં, હાઈકોર્ટે માત્ર એટલું જ નોંધ્યું છે કે પક્ષકારોના કાઉન્સેલ સંમત થયા હતા કે રિટ પિટિશન ભગવાન દત્ત શર્માના કેસ (ઉપર મુજબ) માં કૂલ બેન્ચના ચુકાદાથી સંપૂર્ણપણે આવરી લેવાયેલી હતી અને હુકમ કર્યો હતો કે કૂલ બેન્ચના કેસમાં આપવામાં આવેલા સિદ્ધાંત અનુસાર હુકમ કરવામાં આવે છે. શિક્ષકો તરફેના વિદ્વાન કાઉન્સેલના જણાવ્યા અનુસાર, કૂલ બેન્ચના કેસમાં આપવામાં આવેલા સિદ્ધાંત અનુસાર હુકમ પસાર કરવાનો સદર નિર્દેશ રિટ પિટિશનરોના એ દાવાને માન્ય રાખવા બરાબર ગણાશે કે તેઓ લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા ઉચ્ચ પગાર ધોરણો મેળવવા હકદાર હતા. આ રજૂઆતમાં બિલકુલ કોઈ તથ્ય નથી. કૂલ બેન્ચના ચુકાદામાંથી આવો કોઈ સિદ્ધાંત શોધી શકાય નહીં.

(૬) હાઇકોર્ટની ફાઇલ પર રહેલ સિવિલ ઓરિજિનલ કન્ટેમ્પ્ટ પિટિશન નં.

૬૪૯/૮૯

૪૧. ઉપરોક્ત સ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખતાં, હાઇકોર્ટ સમક્ષ સી.ડબલ્યુ.પી. ૭૧૨૨/૮૮ માં પ્રથમ રિટ પિટિશનર રહેલા કમલ સિંહ સહારવતનો એ દાવો ટકી શકે તેમ ન હતો કે તેમને લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા પગાર ધોરણો મુજબ પગાર ચૂકવવામાં ન આવ્યો હોવાથી સંબંધિત અધિકારીઓને તિરસ્કાર બદલ સજા કરવી જોઈએ. તિરસ્કારની અરજી દેખીતી રીતે જ કોઈ પણ ગુણદોષ વિનાની હતી અને હાઇકોર્ટ માટે સદર તિરસ્કારની અરજી પર નોટિસ કાઢવાનું કોઈ વાજબી કારણ ન હતું. અલબત્ત હાઇકોર્ટ તિરસ્કારની કાર્યવાહીમાં કોઈ નિર્ણય પર આવી ન હતી કે તેણે કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો ન હતો પરંતુ હાઇકોર્ટે તિરસ્કારની અરજીમાં સામાવાળાઓને નોટિસ કાઢી તે હકીકત દર્શાવે છે કે હાઇકોર્ટે એવું માન્યું હતું કે કન્ટેમ્પ્ટ ઓફ કોર્ટ્સ એક્ટ હેઠળ કાર્યવાહી આગળ ચલાવવા માટે પ્રાથમિક દ્રષ્ટિએ કેસ હતો. નિઃશંકપણે તિરસ્કારની અરજીમાંના સામાવાળાઓ હાઇકોર્ટ સમક્ષ હાજર થઈ શક્યા હોત અને એવો નિર્દેશ કરતો જવાબ દાખલ કરી શક્યા હોત કે તિરસ્કારનો કોઈ પ્રશ્ન જ ન હતો કારણ કે હાઇકોર્ટના હુકમનો કોઈ અનાદર થયો ન હતો કેમ કે ફૂલ બેન્ચનો સિદ્ધાંત રિટ પિટિશનરોને લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા ઉચ્ચ પગાર ધોરણો માટે હકદાર બનાવતો ન હતો. તેના બદલે, રાજ્ય સરકાર અને ડાયરેક્ટર ઓફ પબ્લિક ઇન્સ્ટ્રક્શન્સ રિટ પિટિશનમાં હાઇકોર્ટના હુકમ સામે અપીલ લઈને આ કોર્ટમાં આવ્યા હતા. અપીલ ૧૯૯૦થી પડતર હોવાથી, બાબતનો ટેકનિકલ દ્રષ્ટિકોણ અપનાવીને

અપીલકર્તાઓને હાઇકોર્ટ સમક્ષ હાજર થવાનો અને તિરસ્કારની કાર્યવાહીનો વિરોધ કરવાનો નિર્દેશ આપવાથી કોઈ હેતુ સરી શકશે નહીં.

(૭) તારણો

૪૨. પરિણામે, અમને એ ઠેરવવામાં કોઈ ખચકાટ નથી કે શિક્ષકો લેક્ચરર્સ તરીકે નિમણૂક પામ્યા વિના અનુસ્નાતક લાયકાત મેળવવા પર લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા પગાર ધોરણો મુજબ ઉચ્ચ પગારનો દાવો કરવા હકદાર નથી. હરિયાણા રાજ્ય તરફેના વિદ્વાન કાઉન્સેલે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે માસ્ટર્સને લાગુ પડતા પગાર ધોરણો મુજબનો ઉચ્ચ પગાર શિક્ષકોને અગાઉથી જ ચૂકવવામાં આવી રહ્યો હતો અને કોઈ પણ સંજોગોમાં જો તેઓ આ કોર્ટ દ્વારા પ્રસ્થાપિત કરવામાં આવેલા કાયદા અનુસાર તે માટે હકદાર હોય તો સરકારને તે ચૂકવવામાં બિલકુલ કોઈ વાંધો નથી. અમે અગાઉ જ એ હકીકતનો ઉલ્લેખ કરી ચૂક્યા છીએ કે લેક્ચરર્સને લાગુ પડતા પગાર ધોરણો મુજબ ઉચ્ચ પગાર જેમને ચૂકવવામાં આવી રહ્યો હતો તે એકમાત્ર વ્યક્તિ હાઇકોર્ટ સમક્ષ સી.ડબલ્યુ.પી. ૭૧૨૨/૮૮ માં પ્રથમ પિટિશનર કમલ સિંહ સહારવત હતા. લીવ મંજૂર કરતી વખતે, આ કોર્ટે મનાઈહુકમની અરજીમાં એવો હુકમ પસાર કર્યો હતો કે જો રાજ્ય અંતે સફળ થાય, તો તે યોગ્ય દાદ મેળવવા હકદાર રહેશે. પરિણામે, સિવિલ અપીલ નં. ૪૩૦૪/૯૦ માં અપીલકર્તા રાજ્ય સરકાર અપીલના પ્રથમ સામાવાળા કમલ સિંહ સહારવત પાસેથી તેમની પાત્રતા કરતાં વધારે જે કંઈ ચૂકવવામાં આવ્યું હોય તે પરત વસૂલ કરવા હકદાર છે. આથી, જો સરકાર

આટલા લાંબા સમયગાળા પછી વધારાની રકમ વસૂલ કરવાનો નિર્ણય કરે, તો તે માટે યોગ્ય કાર્યવાહી હાથ ધરવાની સરકારને છૂટ રહેશે. તે જ રીતે, રાજ્ય સરકાર એવી અન્ય વ્યક્તિઓ, જો કોઈ હોય તો, જેમનીને વધારાની ચુકવણીઓ કરવામાં આવી હોય તેમની પાસેથી વસૂલાત કરવા હકદાર છે. તિરસ્કારની અરજીમાંની કાર્યવાહી, એટલે કે, પંજાબ અને હરિયાણા હાઇકોર્ટની ફાઇલ પર રહેલ સિવિલ ઓરિજિનલ કન્ટેમ્પ્ટ પિટિશન નં. ૬૪૯/૧૯૮૯ નામંજૂર કરવા પાત્ર છે. જો તે હજુ પણ હાઇકોર્ટની ફાઇલ પર પડતર હોય, તો આ ચુકાદા અન્વયે હાઇકોર્ટ દ્વારા નામંજૂરીનો ઔપચારિક હુકમ પસાર કરી શકાશે. સિવિલ અપીલ નં. ૪૩૦૪/૧૯૯૦ ઉપરોક્ત શરતોએ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૪૩. એસ.એલ.પી. નં. ૧૦૦૫-૦૬/૯૮, ૧૦૦૨/૯૮, ૧૦૦૮૦/૯૫, ૧૦૦૦/૯૮ અને ૧૦૦૩-૦૪/૯૮ તેમજ સિવિલ અપીલ નં. ૨૧૦૪/૯૮ નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

૪૪. ત્યારબાદની તિરસ્કાર/બજવણીની કાર્યવાહીમાં હાઇકોર્ટ દ્વારા લેવામાં આવેલો મત સાચો છે અને પરિણામે એસ.એલ.પી. નં. ૯૪૪-૫૧/૯૮ અને ૧૦૦૮-૦૯/૯૮ નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

૪૫. પક્ષકારો પોતપોતાનો ખર્ચ ભોગવશે.

એસ.વી.કે.

અપીલોનો નિકાલ કરવામાં આવેલ.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.